

Vrouwenstudies, wat kun je daarmee?

De invloed van Vrouwenstudiesonderwijs op de arbeidsmarktmogelijkheden van vrouwen

In de laatste dertig jaar heeft een significant aantal vrouwen Vrouwenstudiesonderwijs gevolgd. Er is echter weinig bekend over wat er met deze vrouwen gebeurt wanneer ze de arbeidsmarkt betreden. Onderzoek in Nederland tot nu toe laat zien dat afgestudeerden van Vrouwenstudies zeer uiteenlopende werkzaamheden verrichten (Eggermont, 1997). Vrouwenstudies-letteren-alumnae komen terecht in journalistiek, onderzoek, de administratieve sector en in mindere mate in beleidsfuncties. Ook blijkt dat veel alumnae moeite hebben om een baan op hun niveau te vinden (Buikema, Kogelman & Van der Meulen, 1996). Gepromoveerden in Vrouwenstudies volgen voornamelijk een loopbaan in de wetenschap (Wilmlink, 1997)

Een team van onderzoeksters uit negen Europese landen (Duitsland, Finland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Hongarije, Italië, Nederland, Slovenië en Spanje) heeft systematisch kwantitatieve en kwalitatieve gegevens verzameld over de invloed van het volgen van Vrouwenstudiesonderwijs op de arbeidsdeelname van vrouwen. Dit gebeurde in het project 'Employment and women's studies: The impact of women's studies training on women's employment in Europe' (EWSI, 2001-2003) van de Europese Unie¹.

In dit artikel wil ik een antwoord geven op de vraag wat de invloed is van het volgen van Vrouwenstudiesonderwijs op de arbeidsmarktmogelijkheden van de afgestudeerde vrouwen in Nederland². Welke verwachtingen hebben ze

ten aanzien van de arbeidsmarkt, wat zijn hun ambities, in welke banen komen ze terecht en wat doen ze daar met hun Vrouwenstudieskennis? Tevens zal ik ingaan op de motivaties van studenten om Vrouwenstudies te volgen en hun ervaringen met het onderwijs.

De gegevens waarop ik mijn artikel baseer, zijn verzameld in het kader van het EWSI-project, waarbij ik in het bijzonder put uit 131 enquêtes en 30 diepte-interviews die ik heb gehouden met Vrouwenstudiesstudenten, afgestudeerden en promovendi uit Nederland. De enquêtes zijn een non-random sample van 51 huidige studenten en 80 oud-studenten Vrouwenstudies uit Nederland. De geïnterviewden zijn geselecteerd uit die vrouwen die op de enquête hebben aangegeven te willen meewerken aan een interview.

De vraag naar de arbeidsmarktmogelijkheden van vrouwenstudica's is niet alleen interessant voor studenten en docenten Vrouwenstudies, maar is ook belangrijk omdat vrouwen nog steeds een achterstand hebben op de Europese arbeidsmarkt. De arbeidsmarktparticipatie van vrouwen in Nederland is laag en kenmerkt zich door zowel horizontale als verticale segregatie (Portegijs, Boelens & Keuzenkamp, 2002). Hoe vergaat het vrouwen die Vrouwenstudies hebben gestudeerd op de arbeidsmarkt? De veranderingen in het hoger onderwijs ten gevolge van het Bologna-proces maken de vraag wat je met Vrouwenstudies kunt doen des te relevanter. In navolging van de Bologna-verklaring (1999) wordt in Europa

het model van een basisopleiding (Bachelor) en een vervolgopleiding (Master) ingevoerd. Hiermee beoogt men ondermeer de aantrekkelijkheid van mensen voor de arbeidsmarkt te vergroten door de opleidingen relevant te laten zijn voor de arbeidsmarkt. Kan Vrouwenstudies een bijdrage leveren aan het verbeteren van de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt?

Vrouwenstudies als intellectuele uitdaging

De onderzochte groep vrouwen uit Nederland is zeer divers. De geïnterviewde vrouwen zijn afkomstig van Vrouwenstudies in de disciplines Economie, Rechten, Algemene Letteren, Engels, Nederlands, Internationale Betrekkingen, Algemene Sociale Wetenschappen, Antropologie, Sociologie, Politicologie, Geschiedenis, Filosofie en Theologie. Ze variëren in leeftijd van 24 tot 64 jaar en hebben tussen 1980 en 2001 op verschillende manieren Vrouwenstudies gestudeerd. Er zijn bijvoorbeeld theologen die in de begintijd van Vrouwenstudies eigen leesgroepen oprichtten en feministische issues in het curriculum probeerden te integreren, maar ook studenten die, toen Vrouwenstudies meer geïnstitutionaliseerd was, een uitgebreide specialisatie Vrouwenstudies hebben gevolgd binnen Letteren of Sociale Wetenschappen. De meerderheid van de geënquêteerden is afkomstig van de Universiteit Utrecht, de Universiteit van Amsterdam, de Katholieke Universiteit Nijmegen en de Nederlandse Onderzoeksschool Vrouwenstudies. De gemiddelde leeftijd van de huidige studenten is 29 en de oud-studenten zijn gemiddeld 37 jaar.

Alle geënquêteerde vrouwen hebben plezier beleefd aan het volgen van het onderwijs in Vrouwenstudies en bijna allemaal (96% van de huidige studenten en 95% van de oud-studenten) zeiden ze dat het aan hun verwachtingen voldeed. Ook in de andere landen rapporteerde een hoog percentage geënquêteerden dat ze plezier hebben beleefd aan Vrouwenstudies en voor iets minder van hen voldeed het aan de verwachtingen. De Nederlandse geïnterviewden spraken over inspirerend onderwijs dat zowel theoretisch als persoonlijk is. Een 31-jarige ICT-coördinator zegt:

‘De eerste paar vakken Vrouwenstudies die ik deed vond ik echt geweldig. Ik dacht, dit is nu precies wat ik altijd heb willen zeggen, maar ik had er de woorden en de middelen niet voor. Ik vond het echt een openbaring dat er een studie bestond die heel erg in mijn lijn van gedachten lag. En ik voelde me er ook meteen thuis. Het is echt de beste keuze in mijn leven geweest om Vrouwenstudies te gaan doen.’

Tegelijkertijd zien ze Vrouwenstudies als een zware studie: er worden hoge eisen gesteld en je moet er veel voor doen. Vrouwenstudiesstudenten kunnen dan ook worden getypeerd als betrokken studenten die leergierig zijn en intellectueel willen worden uitgedaagd. De intellectuele uitdaging die studenten bij Vrouwenstudies vinden ligt in het kritisch bevragen van zaken, het leren verbanden leggen en de stimulans om zelfstandig na te denken en zelf tot inzichten te komen. Hoewel het voorstelbaar is dat studenten in andere studies ook intellectueel worden uitgedaagd, is dit toch

LOGO VAN HET ONDERZOEKSPROJECT EMPLOYMENT AND WOMEN'S STUDIES: THE IMPACT OF WOMEN'S STUDIES TRAINING ON WOMEN'S EMPLOYMENT IN EUROPE (2001 - 2003)

iets wat de geïnterviewden noemen als kenmerkend voor Vrouwenstudies. Zij komen tot deze bevindingen door Vrouwenstudies te vergelijken met studies als Algemene Letteren, Engels, Economie, Rechten, Sociologie en Psychologie. Het intellectueel stimulerende klimaat wordt ook gekoppeld aan de bevlogen docenten en aan de kleinere groepen studenten bij Vrouwenstudies, waardoor er meer mogelijkheid is om te discussiëren. De volgende oud-student vergelijkt Vrouwenstudies met Sociologie:

‘Sociologie is toch veel meer hoorcolleges en soms ook wel werkgroepen, maar die worden op een college-achtige manier georganiseerd. En bij Vrouwenstudies staat de discussie centraler en ieders mening mag en kan gehoord worden; er is niet één geldende opvatting. Alles is mogelijk en alles mag je ter discussie stellen. En Vrouwenstudiesstudenten zijn veel opener in hun ideeën. Je wordt heel erg gestimuleerd om kritisch te denken. Dus niet iets voor zoete koek slikken, wat je bij Sociologie wel vaker hebt. Zo van we doceren je nu dit en dit moet je straks reproduceren. Terwijl je in Vrouwenstudies veel meer door redeneren en met elkaar discussiëren je gedachten scherpt en tot je eigen standpunt komt. En het wordt ook op prijs gesteld als je zelf probeert te denken en oorspronkelijk probeert te denken en dat is het leuke ervan.’

De geïnterviewden zijn positief over hun ervaringen met Vrouwenstudies. Tegelijkertijd zijn ze zich ook bewust van de lage waardering die Vrouwenstudies binnen en buiten de universiteit vaak krijgt. Ondanks het langer bestaan van de studie en de hoge mate van institutionalisering van Vrouwenstudies moeten ook de huidige studenten nog vaak uitleggen wat Vrouwenstudies is en hun keuze voor die studie verdedigen. Een andere vraag die hen veel gesteld wordt, is: ‘Vrouwenstudies, wat kun je daarmee?’

Bevorderlijk voor je bagage

Die vraag naar de beroepsperspectieven van Vrouwenstudies is voor de studenten niet altijd gemakkelijk te beantwoorden. In het algemeen zijn zij namelijk weinig gericht op de arbeidsmarkt, wat niet vreemd is voor universitaire studenten in Nederland. Arbeidsmarktoverwegingen blijken ook nauwelijks een rol te spelen bij de keuze voor Vrouwenstudies. Persoonlijke en academische belangstelling en bewustzijn van genderongelijkheid zijn daarentegen wel belangrijke motieven.

Wanneer de Nederlandse respondenten spreken over hun verwachtingen over toekomstig werk, dan valt het op dat de meerderheid van hen bezig wil blijven met Vrouwenstudies, gender of vrouwenonderwerpen, ook al weten ze nog niet precies wat ze willen. Daarnaast valt het op dat veel geïnterviewden onderzoek willen (blijven) doen na hun studie of promotie, waarbij ze soms expliciet refereren aan de universiteit of het doen van promotieonderzoek. Een 24-jarige student :

‘Ik ben er door mijn studie achter gekomen waar mijn talenten of kwaliteiten liggen, en wat ik leuk vind, en dat is toch iets met onderzoek of met theorie. Vrouwenstudies heeft misschien in die zin bijgedragen dat ik daar ook bezig was met theorie en met interessante onderwerpen.’

De studenten zijn zich tegelijkertijd bewust van het beperkt aantal posities dat op de universiteit beschikbaar is. En ze geven aan dat er buiten de universiteit weinig functies zijn waarvoor expliciet Vrouwenstudies wordt gevraagd. Ook denken studenten dat het imago van Vrouwenstudies het moeilijker maakt om een baan te vinden, omdat veel werkgevers niet goed weten wat het inhoudt, het niet serieus nemen of het met stereotiepe ideeën over feminisme verbinden. Een 32-jarige oio:

‘Ik denk dat Vrouwenstudies sowieso bevorderlijk is voor je eigen bagage. Ik denk dat het

belemmerend kan zijn, maar dat heeft meer te maken met het imago van Vrouwenstudies, dat mensen je zien als een radicale feminist of zo (...). Ik verbaas me erover dat dat blijkbaar nog steeds wordt gedacht. (...) Als mensen in je curriculum vitae lezen als je gaat solliciteren dat je bent afgestudeerd in Vrouwenstudies, ja, lang niet iedereen is daarvan gediend denk ik.'

ligt in de kennis en vaardigheden die studenten verwerven in hun studie, en minder in het bereiken van bepaalde banen. Een 35-jarige universitair hoofddocent:

'Je hebt alleen maar voordeel van Vrouwenstudies in je curriculum, de mooiste inzichten komen uit kruispunten van wetenschappen, en Vrouwenstudies is altijd een kruispunt van wetenschappen.'

Ondanks dat de geïnterviewden hun studie niet zien als een direct toegangkaartje tot de arbeidsmarkt, zijn ze in het algemeen wel positief over de invloed die Vrouwenstudies heeft op hun arbeidsmarktmogelijkheden en zijn ze in staat om aan te geven wat het voordeel is dat ze van Vrouwenstudies hebben.

De geïnterviewden denken dat de kennis en inzichten die ze opdoen bij Vrouwenstudies waardevol (zullen) zijn op de arbeidsmarkt. Inhoudelijk zien ze hun expertise in het begrijpen van de complexiteit van gender, de relatie tussen seksisme en racisme, inzicht in mechanismen van in- en uitsluiting en in machtsverhoudingen. Veel geïnterviewden spreken in dit verband over een 'genderbril' waarmee ze zaken bekijken. Een 28-jarige beleidsmedewerker:

Inzichten uit Vrouwenstudies

De enquêtes laten zien dat de helft van alle (oud-)studenten vindt dat Vrouwenstudies een positieve invloed heeft gehad op hun mogelijkheden op de arbeidsmarkt. Wellicht door de lage arbeidsmarktgerichtheid van studenten overtrof dit hun verwachtingen. Slechts 38% van de huidige en 16% van de oud-studenten verwachtte namelijk dat zo'n positieve uitwerking het geval zou zijn. Wellicht zijn de verwachtingen van de huidige studenten positiever dan die van de oud-studenten, omdat de huidige studenten zien dat reeds afgestudeerden werk vinden of anderszins tevreden zijn op de arbeidsmarkt.

'Dat perspectief, dat pakt niemand je meer af. Dat analysemodel, die instelling die je hebt ten opzichte van machtsverhoudingen, dat heb je gewoon. Dat heb je meegekregen en dat is een groot cadeau.'

Uit de interviews blijkt dat de positieve invloed van Vrouwenstudies op de arbeidsmarktmogelijkheden van vrouwen met name

Naast de genderexpertise verwerven studenten ook competenties die niet direct verband houden met de inhoud van Vrouwenstudies, maar die ze wel in het Vrouwenstudies-onderwijs hebben geleerd. Het gaat dan om vaardigheden als kritisch analyseren en nadenken, zaken van verschillende kanten

Geënquêteerden die toename aangeven in kritisch denken, genderbewustzijn en zelfvertrouwen als gevolg van Vrouwenstudies	
	Nederlandse studenten en oud-studenten
Genderbewustzijn	97%
Kritisch denken	95%
Zelfvertrouwen	68%
Bron: Quantitative data report, Netherlands, EWSI Project 2003. www.hull.ac.uk/ewsi	

bekijken en argumenteren. Een 29-jarige juni-or-onderzoeker geeft aan door Vrouwenstudies beter onderzoek te doen:

'De bredere kijk, meer dingen in perspectief kunnen plaatsen, ik denk dat je door Vrouwenstudies gewoon een betere onderzoeker wordt, ... dat je betere competenties en een betere kwaliteit hebt als onderzoeker, door die bredere kijk, het verleggen van grenzen en het niet denken in stereotypen, dat is een goede eigenschap voor onderzoekers.'

Tot slot geven veel geïnterviewden aan meer zelfvertrouwen te hebben gekregen door Vrouwenstudies. Hoewel zelfvertrouwen een van de bepalende factoren is voor een succesvolle loopbaan, benoemt slechts een klein aantal van de respondenten dit als een professionele kwaliteit. Bijvoorbeeld deze 25-jarige studente:

'Vrouwenstudies heeft voor mij voor een groot deel bijgedragen tot wie ik nu ben, dus het heeft me bewuster gemaakt van mezelf en dat neem ik mee in mijn zoektocht naar een werkgever en naar een leuke werkplek.'

Het toegenomen genderbewustzijn, kritisch denken en zelfvertrouwen zijn duidelijk positieve effecten van het studeren van Vrouwenstudies in alle landen die betrokken zijn bij het EWSI-onderzoek. Met name in landen met een hoge mate van institutionalisering van Vrouwenstudies is dit het geval. Behalve Nederland gaat het dan om Duitsland, Finland en Groot-Brittannië. Deze verworvenheden zijn belangrijke instrumenten bij zowel het verkrijgen van toegang tot de arbeidsmarkt als het bepalen van de dagelijkse gang van zaken op het werk (Griffin, 2003).

Dat zelfvertrouwen een verworvenheid is die specifiek het resultaat is van het onderwijs in Vrouwenstudies en niet het resultaat van een universitaire opleiding in het algemeen laat het onderzoek van Dever & Day (2001) zien. Waar in hun onderzoek Vrouwenstudiesstudenten toegenomen zelfvertrouwen vaak noemen als een kwaliteit die voortkomt uit het Vrouwenstudiesonderwijs, noemt de controlegroep van studenten uit Letteren en Sociale wetenschappen deze kwaliteit niet. Algemene kennis, kennis specifiek voor de discipline, en vaardigheden als kritisch analyseren, onderzoeken en schrijven waren kwaliteiten die de studenten uit zowel de

Mate van institutionalisering van Vrouwenstudies in de EWSI-landen in Europa	
Duitsland Finland Groot-Brittannië Nederland	Hoog
Spanje	Gemiddeld
Frankrijk Hongarije Italië Slovenië	Laag
Bron: Silius, H. (2002). Women's employment, equal opportunities and women's studies in nine European countries - a summary. In G. Griffin (red.), <i>Women's employment, women's studies, and equal opportunities 1945-2001. Reports from nine European countries</i> (pp. 470-514). Hull: University of Hull.	

Vrouwenstudiesgroep als de controlegroep noemden.

In het EWSI-onderzoek wordt kritisch denken door studenten ook aangemerkt als iets dat typisch is voor Vrouwenstudies. In hun vergelijking met andere studies vinden zij bij Vrouwenstudies meer intellectuele uitdaging, zoals eerder aangegeven. Het kritisch leren denken is een aspect van die intellectuele uitdaging.

Genderexpertise overal bruikbaar

Binnen hun werk kan de meerderheid van de oud-studenten de kennis die ze bij Vrouwenstudies opgedaan hebben, toepassen. Soms is dit heel evident. Bijvoorbeeld voor een junior-onderzoeker en een universitair hoofddocent die op de universiteit binnen Vrouwenstudies werken. Zij zouden hun werk niet kunnen doen als ze geen Vrouwenstudies hadden gestudeerd. Maar ook voor een beleidsmedewerker bij E-Quality geldt dat ze de kennis uit haar Specialisatie Vrouwenstudies binnen Algemene Letteren toepast in haar werk. Het is voor haar de uitdaging om de Vrouwenstudies theorie te vertalen naar de beleidspraktijk. Zo legt ze in een onderzoek naar beeldvorming over gender en etniciteit in overheidsnota's aan ambtenaren uit hoe macht werkt en wat dat met gender en etniciteit te maken heeft. Een ander voorbeeld is de geïnterviewde die vanuit Politieke en Sociaal-culturele Wetenschappen Vrouwenstudies heeft gedaan. Zij heeft een baan als adviseur/onderzoeker bij een onderzoeksbureau op het gebied van veiligheid, leefbaarheid en maatschappelijke integratie en gebruikt haar kennis over gender bij thema's als abortus, seksueel geweld, en huiselijk geweld. Of een public relations,- en communicatiemedewerker die bij de vereniging waar ze werkt veel heeft aan wat ze bij Vrouwenstudies heeft geleerd over beeld,- en taalanalyse.

De interdisciplinariteit van Vrouwenstudies is ook iets dat sommige respondenten bruikbaar vinden in hun werk. Een onderzoeker:

'Doordat Vrouwenstudies ook interdisciplinair was - ik volgde vakken bij verschillende disciplines, met verschillende studenten - leer je toch sneller je eigen stereotiepe denkbeelden in twijfel trekken of relativieren, ook je wetenschappelijke denkbeelden. (...) Ook merk ik dat ik makkelijker met onderzoekers uit andere disciplines kan praten.'

Ook meer dan de helft van de huidige studenten kan hun Vrouwenstudieskennis toepassen, bijvoorbeeld in vrijwilligerswerk, stage of een bijbaan. Zo maakt een aio gebruik van doelgroepanalyse om de verschillende bewonersgroepen uit de wijk te laten deelnemen aan het cultureel programma dat zij organiseert binnen een wijkproject.

Het is opvallend dat veel geïnterviewden letterlijk zeggen dat hun genderexpertise 'overal' op de arbeidsmarkt bruikbaar is. Terreinen die ze het meest noemen zijn politiek, beleid, onderwijs, onderzoek en het bedrijfsleven. Daarnaast noemen ze journalistiek, media, gezondheidszorg, vrouwenorganisaties en instellingen voor emancipatiebeleid als mogelijke werkplekken. Veel respondenten verspreid over de partnerlanden hebben in de interviews gesproken over het belang van genderexpertise voor iedere arbeidssituatie (Griffin, 2003). Op de vraag naar het nut van Vrouwenstudies in banen die niet direct met gender te maken hebben, antwoordt een jonge studente:

'Stel dat ik een soort personeelsfunctionaris word, dan heb je ook te maken met genderproblemen op de werkvloer of cultuurproblemen. Ik zit een beetje in de Bestuurskuddehoek te denken en dan is dat belangrijk. Of bij Ontwikkelingsstudies, al heb je niet echt een baan die gericht is op gender, het is altijd een integraal onderdeel van het beleid, dus het is altijd belangrijk.'

Van de terreinen waarvan de Nederlandse geïnterviewden zeggen dat Vrouwenstudiesexper-

tise daar goed bruikbaar zou zijn, komen ze met name terecht in onderwijs en onderzoek en in iets mindere mate in politiek en beleid. Het is eigenlijk alleen het bedrijfsleven waar vrouwenstudica's niet of nauwelijks terechtkomen. De meerderheid van de afgestudeerden komt namelijk als professionals terecht in de publieke sector.

Een aantal vrouwen komt terecht in het veel geambieerde onderzoek, zowel op de universiteit als in andere organisaties. Een ander deel komt terecht in beroepen die op het grensvlak van onderzoek liggen, zoals docenten, adviseurs, journalisten, beleidsmedewerkers en experts in (vrouwen)organisaties. Maar er zijn ook projectcoördinatoren, trainers, secretaresses, sociaal werkers en een jurist.

Uit de enquête blijkt dat tweederde van de banen die vrouwen na Vrouwenstudies hebben, gerelateerd is aan emancipatie. In slechts enkele gevallen gaat het om specifieke banen als stafmedewerker bij een vrouwenorganisatie die de overheid adviseert over emancipatiebeleid of medewerker bij een (voormalig provinciaal) emancipatiebureau. Meestal gaat het om banen in het hoger onderwijs en beleidsmakers of -adviseurs.

De brede opleiding die Vrouwenstudies in verschillende disciplines biedt, resulteert in een breed scala aan functies voor afgestudeerden. De uitspraak van deze 54-jarige oudstudent is wat dit betreft illustratief:

'Ik denk dat Vrouwenstudiesstudenten over het algemeen heel breed geïnformeerd en georiënteerd zijn. Dus dat je ze op heel veel plekken kunt inzetten. Het maakt niet uit waar eigenlijk, het kan overal. En je ziet het ook, ik heb nog contact met een aantal oud-medestudenten, jongere meiden, en je ziet ze overal.'

In de meeste partnerlanden bleken Vrouwenstudiesstudenten vooral te willen werken in het (feministisch) onderzoek, de universiteit, emancipatie-instellingen en vrouwenorganisaties.

Uit de Nederlandse interviews blijkt dat de keuze voor een baan veelal wordt bepaald door inhoudelijke belangstelling. Vooral bij de aio's en oio's is dit goed zichtbaar: zij wilden graag een bepaald onderwerp verder uitdiepen. Een 36-jarige econome zegt:

'Die promotie was een gouden kans om vier jaar bezig te zijn met wat ik leuk vond.'

Tot slot valt op dat driekwart van de geënquêteerden parttime werkt. Dit correspondeert met de algemene trend op de Nederlandse arbeidsmarkt: in 2001 werkte 70% van de vrouwen minder dan 35 uur per week (Portegijs, Boelens & Keuzenkamp, 2002). Opvallend is ook dat veel vrouwenstudica's, soms naast hun baan, actief zijn in het vrijwilligerswerk. Ze doen bijvoorbeeld redactiewerk voor een tijdschrift of werken in een ontmoetingsproject met buitenlandse vrouwen.

In vergelijking met de andere landen zijn het met name Nederland en Hongarije waarin het met name Nederland en Hongarije waarin oud-studenten voordeel hebben gehad van het Vrouwenstudiesonderwijs bij het vinden van een baan³. In Nederland geldt dit voor 59% van de oud-studenten. Ook netwerken via Vrouwenstudies was belangrijk bij het vinden van werk in met name Nederland en Hongarije. Voor Nederland geldt dat 40% van de oud-studenten hier baat bij heeft gehad.

De academische professie

Het is interessant om nader te kijken naar de academie als werkveld, omdat het de Nederlandse Vrouwenstudiesstudenten zo aanspreekt. Meer dan de helft van de geïnterviewde huidige studenten wil onderzoek (blijven) doen, en vier van de huidige studenten doen al onderzoek in hun functie als aio. Vijf van de geïnterviewde oud-studenten zijn op de universiteit terechtgekomen. Drie daarvan werken binnen Vrouwenstudies als projectmanager, junior-onderzoeker en universitair hoofddocent. Vrouwenstudies lijkt studenten bij uitstek klaar te stomen voor wetenschap. Dit kan

verband houden met de nadruk die in het onderwijs wordt gelegd op theorie en onderzoek. Het sluit ook aan bij de intellectuele uitdaging die veel Vrouwenstudiesstudenten zoeken.

Het ambiëren van een academische loopbaan heeft echter ook nadelen. Zo kan de schaarste aan banen op de universiteit voor irritatie zorgen. Daarbij denken sommige vrouwen die op de universiteit werken dat een lang verblijf op de universiteit kan leiden tot een daling van je kansen om buiten de universiteit aan de slag te raken. Een 34-jarige onderzoeker:

‘Vrouwenstudies leidt erg op tot de wetenschap, dat moet ook hoor, je mag je niveau niet verlagen, maar vervolgens wil je wetenschapper worden en dan blijkt er nergens plek te zijn. (...) Ik weet wel dat ik daar toen boos over geworden ben. Het is een gedegen wetenschappelijke opleiding, die niet zoveel kans biedt op andere banen dan de wetenschap, en vervolgens kun je niet aan de slag.’

De universiteit neemt op de arbeidsmarkt een aparte positie in vanwege de zeer lage participatie van vrouwen in universitaire functies. In 2002 was slechts 8,1 procent van alle Nederlandse hoogleraren en 13,7 procent van de universitair hoofddocenten vrouw (WOPI, 2003). Qua cultuur en structuur is de universiteit nog steeds een ‘mannenbolwerk’ (Van Balen, 1998).

Ondanks de krappe universitaire arbeidsmarkt en de schrijnende ondervetegenwoordiging van vrouwen op de universiteit vinden Vrouwenstudiesstudenten een academische carrière nog steeds aantrekkelijk. Wellicht heeft dit te maken met het feit dat een relatief groot deel van de vrouwelijke hoogleraren binnen Vrouwenstudies werkzaam is. In 2001 worden 38 hoogleraren geteld die werkzaam zijn binnen of gerelateerd zijn aan Vrouwenstudies (Van der Sanden & Waaldijk, 2002). Deze Vrouwenstudieshoogleraren kunnen voor hun studenten als rolmodel fungeren.

Het feit dat veel vrouwenstudica's die dat zouden willen niet op de universiteit terechtkomen maakt een positievere interpretatie mogelijk van de bevinding dat de helft van de studenten zegt dat Vrouwenstudies een positieve invloed had op hun loopbaan. In het algemeen zijn de geïnterviewden dan ook tevreden met wat ze hebben bereikt.

Uit de projectdata blijkt dat in de meeste Europese landen die meedoen aan het onderzoek Vrouwenstudies als discipline de professionalisering van de studenten bevordert. Het relatief hoge aantal vrouwen dat verder studeert en promoveert binnen Vrouwenstudies is daar een voorbeeld van. Dit kan als een positief effect van Vrouwenstudies op de arbeidsmarkt worden gezien, omdat een hogere opleiding leidt tot hogere participatie op de arbeidsmarkt (Le Feuvre & Andriocci, 2003).

Ambitieuze vrouwen

De geïnterviewde vrouwen willen graag een interessante baan en vinden het belangrijk om hun werk goed te doen. Zij formuleren hun ambities in het algemeen niet in termen van veel geld verdienen of het bereiken van een bepaalde positie. Deze afwijzing van het mannelijke carrièremodel is ook te vinden bij veel van de respondenten uit de andere landen (Griffin, 2003). Volgend citaat van een 32-jarige oio is illustratief voor de idealistische manier waarop veel geïnterviewden over hun ambities spreken:

‘Als je het hebt over ambities, dat is meer een kwestie van gehoord willen worden, omdat ik denk dat ik wel wat te vertellen heb (...). Sommige mensen zeggen wel eens dat ik ambitieus ben, maar ik herken mezelf niet in veel geld willen verdienen. Wat ik wel belangrijk vind is als je merkt dat er publiek is voor waar je mee bezig bent. In die zin kun je zeggen dat ik ambitieus ben.’

Onder de geïnterviewden was slechts één jonge onderzoeker die haar ambities expliciet

formuleerde in het behalen van een positie. Ze wilde graag snel hoogleraar worden. Dat zij hiermee een uitzondering is, heeft wellicht te maken met de Nederlandse cultuur waarin het van vrouwen niet gewaardeerd wordt wanneer ze zich openlijk carrièregericht opstellen. Tevens is het nodig om er rekening mee te houden dat ambitie ook wordt bepaald door iemands inschatting over de mogelijkheid om hogerop te komen (Nauta & Heesink, 1992). Gezien de slechte positie van vrouwen op de Nederlandse arbeidsmarkt is het niet verwonderlijk dat vrouwen niet hardop over bepaalde ambities spreken.

Net als de Nederlandse respondenten richten ook de meeste geïnterviewden in de partnerlanden, in het bijzonder Finland, Duitsland en Italië, zich op het vinden van een uitdagende baan waarin ze iets kunnen betekenen en die aansluit bij hun ideologische gerichtheid op gelijkheid (Griffin, 2003).

Vrouwenstudies maakt een verschil

De genderexpertise die studenten verwerven bij Vrouwenstudies heeft veel impact op de manier waarop afgestudeerden hun werk doen. Dit is een van de conclusies van het EWSI-onderzoek die voor alle partnerlanden geldt (Griffin, 2003). Maar liefst 90 procent van de Nederlandse oud-studenten en 76 procent van de Nederlandse huidige studenten gaven in de enquête aan dat Vrouwenstudies invloed heeft op hun gedrag op de werkplek en hoe ze hun werk uitvoeren. Huidige studenten scoren mogelijk lager doordat ze minder ervaring hebben op de arbeidsmarkt. Vrouwenstudica's, zo blijkt uit de interviews, treden op tegen discriminatie en ongelijkheid, dragen issues aan die voor vrouwen van belang zijn, komen voor zichzelf op en kunnen omgaan met diversiteit. Dit uit zich bijvoorbeeld in het op de agenda zetten van een onderwerp als de ondervertegenwoordiging van vrouwen en etnische minderheden in commissies. En ook in het in actie komen tegen seksistische opmerkingen van collega's.

Door de genderexpertise beschikken Vrouwenstudiesafgestudeerden over de mogelijkheid om ongelijkheid op de arbeidsmarkt zichtbaar te maken en de positie van vrouwen te verbeteren. Ongeveer de helft van de geïnterviewde vrouwen refereert aan seksisme op het werk. Sommige vrouwen hebben op dit gebied, maar soms ook op het gebied van leeftijd en etniciteit, zelf problemen ervaren. De geïnterviewde vrouwen benadrukken het belang van vrouwelijke rolmodellen op de arbeidsmarkt en sommigen zeggen zelf als rolmodel te fungeren. Een 35-jarige universitair hoofddocent, die het een uitdaging vond om zich te bewijzen op de door mannen gedomineerde universiteit, zegt:

'Alleen al door er zelf te zijn doe je er iets aan, want dan zien de studenten in ieder geval ook eens een vrouw voor de collegezaal staan.'

Enkele Nederlandse geïnterviewden zeggen zich door Vrouwenstudies beter staande te kunnen houden in een mannelijke omgeving door de toegenomen zelfkennis en omdat ze beter inzicht hebben in machtsstructuren. Een 30-jarige oud-student zegt:

'De vorming door Vrouwenstudies geeft je munitie die andere mensen niet hebben, omdat ik tijdens mijn studie diepgravend met mezelf ben bezig geweest. Dat is gewoon kennis, zelfkennis en zekerheid, die me ook heeft geholpen om me te handhaven in die mannenomgeving, ... omdat je bepaalde patronen doorziet.'

Sommige geïnterviewden wilden zich zelfs expliciet bewijzen in een mannelijke omgeving. En de arbeidsmarkt is bij uitstek een door mannen gedomineerd veld. Een 30-jarige radiojournalist wilde bijvoorbeeld graag politieke verslaggeving doen, een onderwerp dat als mannelijk wordt gezien. Gevraagd naar hoe Vrouwenstudies haar manier van werken had

beïnvloed, antwoordde een oud-student dat ze hard werkte. Ze legde dat als volgt uit:

‘Vrouwenstudies, dat waren altijd vakken waar je graag voor ging en waar je heel veel voor moest doen, dat rekende je niet in uren. Daarnaast was er een corpus aan teksten dat je las, maar natuurlijk las je ook de voetnoten en dacht je, oh leuk nog een artikel, dus dat ging je ook lezen. Vrouwenstudies is gewoon hartstochtelijk hard werken en dat is wat ik doe. Vrouwenstudies gaat niet om de studiepunten, het gaat om de inhoud. En daarom is het wel eigen aan Vrouwenstudies om hard te werken.’

Perspectieven voor verandering

In het algemeen zijn de onderzochte vrouwen positief over de invloed van Vrouwenstudies op hun mogelijkheden op de arbeidsmarkt. De afgestudeerden komen goed terecht op de arbeidsmarkt. Soms is dit zichtbaar in concrete banen, maar in ieder geval kunnen ze hun kennis en vaardigheden toepassen. Ze zijn blij met de inzichten die ze hebben opgedaan, ze beschikken over middelen om zich staande te houden op de werkplek, hebben zelfvertrouwen en ze zijn ambitieus. Uit het onderzoek blijkt dat afgestudeerden in Vrouwenstudies kritisch denkende, hard werkende vrouwen zijn die in een diversiteit aan banen terecht komen.

De hoge mate van institutionalisering van Vrouwenstudies in Nederland leidt ertoe dat de invloed van het onderwijs op de verrichtingen van vrouwen op de arbeidsmarkt hoog is. Dit is gunstig voor Nederland, aangezien Nederland niet goed scoort als het om de arbeidsparticipatie van vrouwen gaat. Gezien het feit dat de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt het resultaat is van een eeuwenoude ontwikkeling en meerdere factoren, kan men niet van Vrouwenstudies verwachten dat ze dat probleem oplost. Echter, de succesvolle institutionalisering van Vrouwenstudies heeft geresulteerd in waardevolle ervaringen en kennis voor de meerderheid van de studenten. Met hun

genderbewustzijn betreden zij de arbeidsmarkt en beschikken ze over de mogelijkheid om daarin verandering aan te brengen. Vrouwenstudies levert op deze manier een bijdrage aan het verbeteren van de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt.

Noten

1. Uitgebreide informatie over het onderzoeksproject ‘Employment and women’s studies’ (HPSE-CT2001-00082) en rapporten zijn beschikbaar via www.hull.ac.uk/ewsi. Het Nederlands gedeelte van dit onderzoek is uitgevoerd aan de Universiteit Utrecht door Jeannette van der Sanden onder leiding van Bertheke Waaldijk.
2. De term ‘Vrouwenstudies’ wordt hier, net als in het EWSI-onderzoek, gebruikt in de ruime betekenis van al het onderwijs op het gebied van Vrouwenstudies, Genderstudies en Feministische Studies.
3. De formulering in de enquête luidt: ‘Heeft het Vrouwenstudiesonderwijs u geholpen bij het vinden van een baan?’.

Literatuur

- Balen, B. van (1998). Het laatste mannenbolwerk? De relatie vrouw, wetenschap en universiteit. In B. van Balen & A. Fischer (red.), *De universiteit als modern mannenklooster* (pp. 9-20). Amsterdam: Het Spinhuis.
- Bologna-verklaring (1999) <http://europa.eu.int/comm/education/policies/educ/bologna/bologna.pdf>
- Buikema, R., A. Kogelman & A. van der Meulen (red.) (1996). *Een slimmemeid ... en wat dan? Vrouwenstudies en de arbeidsmarkt*. Utrecht: Vakgroep Vrouwenstudies Letteren, Universiteit Utrecht.
- Dever, M. & L. Day (2001). Beyond the campus: Some initial findings on women’s studies, careers and employers. *Journal of International Women’s Studies*, 2, 2, 53-66.
- Eggermont, S. (1997) ‘De jus van mijn studie’: Vrouwenstudies: de ideale studie. *Savante*, 5, 20, 8-11.
- Griffin, G. (2003) Employment and women’s studies: The impact of women’s studies training on

- women's employment in Europe. Final report. November 2003. www.hull.ac.uk/ewsi.
- Le Feuvre, N. & M. Andriocci (2003). Employment opportunities for women in Europe. Comparative data report 3. April 2003. www.hull.ac.uk/ewsi.
- Nauta, A. & J.A.M. Heesink (1992). Loopbaangedrag en loopbaanintentie van vrouwen. De invloed van psychologische, culturele en structurele factoren. *Gedrag en Organisatie*. 5, 4, 215-235.
- Portegijs, W., A. Boelens & S. Keuzenkamp (2002). *Emancipatiemonitor 2002*. Den Haag: SCP.
- Quantitative data report, Netherlands, EWSI Project 2003. www.hull.ac.uk/ewsi.
- Sanden, J. van der, met B. Waaldijk (2002). Netherlands. In G. Griffin (red.), *Women's employment, women's studies, and equal opportunities 1945-2001. Reports from nine European countries* (pp. 122-176). Hull: University of Hull.
- Silius, H. (2002). Women's employment, equal opportunities and women's studies in nine European countries - a summary. In G. Griffin (red.), *Women's employment, women's studies, and equal opportunities 1945-2001. Reports from nine European countries* (pp. 470-514). Hull: University of Hull.
- Wilmink, M. (1997). *Adieu alma mater. Nieuwe loopbaanperspectieven na een promotie Vrouwenstudies*. Utrecht: NGV.
- WOPI (2003). Universitaire kengetallen personeel per 31-12-2002. www.vsnunl.nl.

NIEUW - NIEUW - NIEUW - NIEUW - NIEUW - NIEUW - NIEUW - NIEUW - NIEUW - NIEUW - NIEUW

Vrouwen en zelfbeschadiging

Zelfverminking begrijpen, ermee omgaan, ervan herstellen

Gerrilyn Smith, Dee Cox, en Jacqui Saradjian

Zelfverwonding is het moedwillig beschadigen van het eigen lichaam. Op korte termijn kan zelfbeschadiging positieve gevoelens geven. Op lange termijn kunnen echter littekens ontstaan en juist meer negatieve gevoelens. De verhalen van vrouwen die zelf te maken hebben met zelfbeschadiging laten zien wat de oorzaken en de gevolgen zijn. Daarnaast geeft dit boek strategieën om zelfverwonding te begrijpen, ermee om te gaan en ermee te stoppen.

ISBN 90 6665 558 5
144 pagina's
€ 16,50

Uitgaven van Uitgeverij SWP zijn verkrijgbaar in de boekhandel

Voor meer informatie:
Uitgeverij SWP / Postbus 257 / 1000 AG Amsterdam / T 020 330 72 00 / F 020 330 80 40 / www.swpbook.com

